

Недељко Радосављевић

ВАЉЕВО 1945-1965, Народни музеј Ваљево, Институт за новију историју Србије – Београд, Институт за савремену историју – Београд, Ваљево 1997, 362

Савремена историја, богата врло разуђеним појавама и процесима, дала је научној историографији неисцрпан низ тема и могућности истраживања, како, када је реч о општој, тако и о националној историји. Међутим, српска историографија након Другог светског рата се развијала у околностима владајућег идеолошког императива, што је спречавало да се многа питања савремене историје Југославије отворе и свестрано истраже. То се односи и на истраживање локалне историје, и с доста присутно локал-патриотског императива, што је додатно ометало развој научне историографије у појединим срединама. Теме из савремене историје су се пре свега тичале развоја радничког, социјалдемократског и комунистичког покрета у XX веку, нарочито у међуратном периоду, као и активности локалних партизанских формација у рату 1941-1945. године, а време после Другог светског рата није било заступљено у значајнијој мери.

Научни скуп „Развој ваљевског краја 1945-1965”, одржан 19. септембра 1996. у Ваљеву, отворио је многа питања послератног развоја ваљевског краја, до сада из различитих разлога остављених на маргинама интересовања научне јавности. Девета књига едиције „Истраживања” Народног музеја Ваљева „Ваљево 1945-1965”, доноси саопштења са овог научног скупа чији су организатори, поред поменутог музеја, били *Институт за новију* и *Институт за савремену историју* из Београда. Поред предговора Петра Качавенде и уводне речи Жарка Јовановића, овај зборник доноси радове укупно 16 аутора, следећим редоследом:

1.

Венцеслав Глишић: Развој и активност КПЈ/СКЈ у ваљевском крају 1944-1965. Обрађено је бројно стање и социјална структура чланова партије, начин формирања и попуне партијских организација у новим условима, када се КПЈ нашла у позицији владајуће политичке групаци-

је. Такође нису заобиђена ни питања односа према централним органима, као и став према цркви, политичким неистомишљеницима, питању откупа, петогодишњих планова и развоја привреде. Рад није опремљен научним апаратом.

2.

Рад *Жарка Јовановића, Нова власт у ослобођеном ваљевском крају*, доноси нова сазнања о успостављању органа власти непосредно по ослобођењу, њиховој структури, начину избора и приоритетним задацима. Анализиран је утицај КПЈ на народне одборе и њихове поједине одсеке. На крају је приложен попис месних одбора у свим срезовима ваљевског округа.

3.

Снежана Радић: Развој здравствене службе и рад здравствених установа у Ваљеву и ваљевском крају 1944-1965. Аутор се бави односом нове власти према здравственој заштити и њеним радом на реорганизацији здравствених служби и установа. Обрађена су питања сузбијања епидемија и до тада ендемских болести, као и исхране болесника. Рад је заснован на историјским изворима првог реда, пре свега фондовима Историјског архива Ваљева. На крају је приложен списак лекара ангажованих у Ваљеву непосредно после рата.

4.

Милан Лазич: Деловање четничких група у ваљевском крају 1944. и после ослобођења. Тема овог рада, раније сагледавана једнострано, јесу формације четничког покрета у време потпуне промене односа снага и окончања рата. Посебна пажња посвећена је Ваљевском корпусу ЈВУО, његовим послератним остацима и најзначајнијим припадницима. Анализиран је рад Озне на њиховом уништењу. Научни апарат није посебно издвојен, већ је дат у самом тексту.

5.

Прилог Драгољуба С. Петровића, Народноослободилачки фронт у ваљевском крају после ослобођења 1944. године, представља осврт на улогу ЈНОФ као најмасовније организације после ослобођења и односа према КПЈ, чију је трансмисију у ствари и представљао.

6.

Милорад Радојичић: Добровољне активности у обнови и изградњи (1944-1950). Истраживање аутора односи се на начин организовања добровољног рада, локације где су се акције одвијале, улогу КПЈ,

организацију живота и рада, као и старосну структуру учесника. У прилогу се налази 8 фотографија са различитих радних акција.

7.

Драгојла Цветковић: Видови послератног развоја ваљевског краја у првим бројевима листа „Све за победу” – „Напред”. Реч је о првим годинама развоја новинарства у новим околностима након окончања рата, покретању и уређивачкој концепцији часописа и извештавању о послератној изградњи, које је морало бити у потпуности сагласно са прокламованим циљевима.

8.

Риста Анђелополић: Урбани развој Ваљева 1945-1965. Рад је подељен на неколико целина у којима су обрађена питања урбане структуре, гравитационог подручја, стамбене и комуналне изградње града Ваљева, као и електрификације села и ширење телефонске мреже. У делу „Друштвена градња у Ваљеву” наведени су подаци о свим радовима и инвестицијама за сваку годину посебно. На крају су приложени планови градског језгра, графикони и фотографије, чиме је излагање аутора и визуелно поткрпљено. Мада се поједини извори наводе у целини, не постоји уобичајени научни апарат.

9.

Ђорђе Пиљевић: Миграција село-град у Србији после Другог светског рата с посебним освртом на ваљевски крај. Сагледани су најзначајнији фактори услед којих долази до интензивирања миграционих кретања од сеоских ка градској средини. То се пре свега односи на прокламовану политику индустријализације, као и инвестиције у срединама које доживљавају осетан прилив становништва. Нису изостављени ни промена привредне структуре града и села, старосна, полна и образовна структура миграната. Најзначајнији подаци табеларно су исказани, научни апарат је прецизан и прегледан.

10.

Никола Живковић: Стање привреде у ваљевском крају 1944-1945. Кратак осврт на најважније особености привреде Ваљева и околине оптерећене откупом, смањењем сточног фонда и мобилизацијом младих и радно способних у ЈА.

11.

Момчило Митровић: Промене својинских односа у ваљевском крају 1944-1960. Рад је посвећен променама својинских односа по ослобођењу, са посебним освртом на категорије лица чија је имовина по различитим

законским основама конфискована, као и судске процесе на којима су те пресуде доношене и последице тога по привредну активност.

12.

Радмила Радић: Шабачко-ваљевска епархија и њени епископи 1945-1965. године. Тема овог рада је највећим делом заснована на прворазредним историјским изворима, функционисање црквене организације и ставу државних органа на локалном нивоу према њој. Такође се говори о начину избора и посвећења епископа и њиховом односу према институцијама државе, које свакако нису биле наклоњене цркви.

13.

Драгана Лазаревић-Илић: Рад Архива и Музеја од оснивања до 1965. године. Аутор истражује оснивање две важне културне институције у Ваљеву и њихову примарну делатност, као и улогу коју су имали у културном животу Ваљева.

14.

Никола Цветковић: Знамените књижевне и научно-стваралачке појаве у послератном развоју ваљевског краја. Рад је посвећен развоју културног и научног живота у Ваљеву и манифестација које су одржане у периоду до 1965, уз посебан осврт на улогу појединих личности, попут Десанке Максимовић и Слободана Ж. Марковића.

15.

Владимир Кривошејев: Развој ваљевске локалне историографије. Реч је о до сада најпотпунијем прегледу развоја локалне историографије у Ваљеву. Обрађени су услови њеног развоја, појаве ненаучности и паранаучности, као и императивима који утичу на њихов настанак. Посебна пажња посвећена је развоју научне историографије и улози појединих институција у томе. На крају је приложен попис издања о ваљевском крају у периоду од 1956. до 1996. године.

16.

Рад Зорана Трипковића, Физичка култура и спортски живот у Ваљеву (1944-1965), бави се развојем овог сегмента друштвеног живота у поменутом периоду.

Из наведеног се види да су покренута многа до тада запостављена питања из послератне прошлости ваљевског краја, што овај скуп чини значајним корак у истраживању локалне историје. Ипак, многе теме из овог веома разуђеног периода још увек нису покренуте, као улога војске, привредна кретања везана за приватну иницијативу, привреду и

урбанизацију села, рад судова, развој школства и друге, које чекају своје истраживаче. Правилно сагледавање ових процеса постаје могуће са повећањем временске дистанце, поготово ако се има у виду да је богата грађа којом располажу подручни историјски архиви потпуно доступна истраживачима. На крају треба напоменути да је овај научни скуп први те врсте у Србији, којим се осветљава период након Другог светског рата, од истраживача различитих интересовања и научних дисциплина. Већина радова су истраживачког карактера, заснована на примарним историјским изворима. Њихово коришћење било је, међутим, отежано, јер су архивски фондови у којима се чувају, још увек делом несређени. Методолошки недостаци које ће пажљив читалац у неким радовима уочити, добрим делом су последица таквог стања архивских фондова. Научни скуп „Развој ваљевског краја 1945-1965” испунио је очекивања.